

روش های پژوهش

با تأکید بر

مطالعات پیمایشی، میدانی، و مقاله نویسی

مؤلف:

علی محمد میرزاشر

استاد دانشگاه آزاد اسلامی

واحد علوم و تحقیقات

۱۳۹۴

سرشناسه	: امیرتاش، علیمحمد ، ۱۳۱۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: روش‌های پژوهش با تأکید بر مطالعات پیمایشی، میدانی و مقاله نویسی
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه آزاد اسلامی ، واحد علوم و تحقیقات، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۲۷۵ص.: جدول نمودار
شابک	: 978-964-10-3395-0
وضعیت فهرست نویسی	: فیهای مختصر
یادداشت	: فهرستنویسی کامل این اثر در نشانی: http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است
شناسه افزوده	: دانشگاه آزاد اسلامی. واحد علوم و تحقیقات
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۸۱۰۱۸۹

نام کتاب : روش‌های پژوهش با تأکید بر مطالعات پیمایشی، میدانی، و مقاله نویسی

مؤلف : دکتر علی محمد امیرتاش

چاپ اول : بهار ۱۳۹۴

ناشر : دانشگاه آزاد اسلامی - واحد علوم و تحقیقات

شابک : ISBN: 978-964-10-3395-0

تیراژ : ۲۰۰۰ جلد

قیمت : ۱۷۰۰۰۰ ریال

مرکز پخش : میدان پونک - انتهای بزرگراه اشرفی اصفهانی - به سمت حرم ک دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و

تحقیقات - ساختمان علوم انسانی

تلفن ۴۴۸۶۵۱۱۱

پست الکترونیکی: amirtash@hotmail.com

www.ketab.ir

فصل اوّل: انواع روش‌های پژوهش

۱	طبقه‌بندی روش‌های پژوهش براساس زمان	۱
۱	۱. پژوهش‌های گذشته‌نگر	۱
۱	۲. پژوهش‌های حال‌نگر	۱
۱	۳. پژوهش‌های آینده‌نگر	۱
۲	طبقه‌بندی روش‌های پژوهش براساس موضوع و هدف	۲
۲	۱. پژوهش‌های پایه	۲
۳	۲. پژوهش‌های کاربردی	۳
۳	۳. پژوهش‌های ارزشیابی	۳
۵	۴. پژوهش‌های توسعه‌محور	۵
۶	۵. پژوهش‌های اقدام‌محور	۶

فصل دوّم: پژوهش براساس روش و استراتژی - تامس و نلسون

۹	طبقه‌بندی روش‌های پژوهش براساس روش و استراتژی	۹
۹	نمونه یکم: (تقسیم‌بندی تامس و نلسون)	۹
۹	۱. پژوهش‌های تحلیلی	۹
۱۰	۲. پژوهش‌های توصیفی	۱۰
۱۳	۳. پژوهش‌های تجربی	۱۳
۱۴	۴. پژوهش‌های هنری و تجمعی	۱۴

فصل سوّم: پژوهش براساس روش و استراتژی - گی

۱۷	نمونه دوّم: (تقسیم‌بندی گی)	۱۷
۱۷	۱. پژوهش‌های تاریخی	۱۷
۱۹	۲. پژوهش‌های توصیفی	۱۹
۲۰	۳. انواع پژوهش‌های توصیفی	۲۰
۲۳	با مشارکت فعال آزمودنی‌ها در جمع‌آوری اطلاعات	۲۳
۲۸	با مشارکت غیرفعال آزمودنی‌ها در جمع‌آوری اطلاعات	۲۸

فصل چهارم: روش های پژوهش همبستگی و علی - مقایسه ای

۱. روش پژوهش همبستگی ۳۷
۲. پژوهش های علی - مقایسه ای ۴۲

فصل پنجم: پژوهش های تجربی

۱. روش های پژوهش تجربی ۵۱
۲. دستکاری تجربی و کنترل ۵۳
- عوامل کاهش دهنده اعتبار نتایج تجربی ۵۶
۱. اعتبار داخلی پژوهش ۵۸
۲. اعتبار خارجی پژوهش ۶۳
- سوگیری شخصی پژوهشگر ۶۸

فصل ششم: طرح های پژوهش تجربی

- طرح های تجربی گروهی ۷۱
- طرح های پژوهش گروهی ۷۱
- کنترل متغیرهای مغل ۷۳
- انواع طرح های گروهی ۷۷
- طرح های پیش تجربی ۷۸
- طرح های نیمه تجربی (شبه تجربی) ۸۲

فصل هفتم: طرح های تجربی حقیقی

- طرح های تجربی حقیقی یا بنیادی ۹۱
- طرح های چند متغیره ۹۸

فصل هشتم: طرح های تک آزمودنی

- طرح های تجربی تک آزمودنی ۱۰۵
- طرح های تک آزمودنی در مقابل طرح های گروهی ۱۰۶
- اعتبار بیرونی طرح های تک آزمودنی ۱۰۷
- اعتبار درونی طرح های تک آزمودنی ۱۰۷

- ۱۰۸..... اندازه گیری های مکرر و ضریب پایایی آنها (خط پایه).
- ۱۰۹..... ثبات خط پایه
- ۱۱۰..... قانون یک متغیری بودن.....
- ۱۱۰..... انواع پژوهش‌های تک آزمودنی.....
- ۱۱۱..... الف- طرح‌های با یک خط پایه
- ۱۱۴..... ب- طرح‌هایی که چند خط پایه دارند

فصل نهم: مطالعات پیمایشی

- ۱۱۷..... مقدمه
- ۱۲۰..... تعریف پیمایش
- ۱۲۱..... تفاوت بین نظرسنجی و پیمایش
- ۱۲۱..... تاریخچه مختصری از مطالعات پیمایشی
- ۱۲۲..... هدف مطالعات پیمایشی
- ۱۲۳..... پیدایش و توسعه پرسشنامه‌های استاندارد
- ۱۲۴..... توسعه و پیشرفت روش‌های نمونه‌برداری
- ۱۲۵..... رشد و توسعه روش‌های جمع‌آوری اطلاعات
- ۱۲۷..... منطق روش پیمایشی پژوهش
- ۱۲۸..... ۱. استانداردسازی
- ۱۲۸..... ۲. تکرارپذیری
- ۱۲۸..... ۳. معرف و نماینده بودن
- ۱۲۸..... نمونه‌گیری
- ۱۲۹..... نمونه‌های تصادفی
- ۱۳۱..... نمونه‌های غیرتصادفی

فصل دهم: انواع پرسشنامه و نحوه ساختن آنها

- ۱۳۳..... مراحل ساخت یک ابزار اندازه‌گیری پیمایشی
- ۱۳۳..... اقدامات نخستین
- ۱۳۴..... انواع پرسشنامه
- ۱۳۴..... پرسشنامه‌های پستی یا خود- پاسخ دهی
- ۱۳۵..... نقاط قوت
- ۱۳۵..... نقاط ضعف

۱۳۶	پیمایش های تلفنی
۱۳۷	مصاحبه رودرور
۱۳۷	طراحی و آزمایش سئوالات مصاحبه
۱۳۹	انواع سئوالات
۱۳۹	سئوالات طبقه بندی شده (اطلاعات شخصی)
۱۳۹	سئوالات حقیقی
۱۴۰	سئوالات مربوط به نظرات شخصی
۱۴۰	سئوالات باز و بسته
۱۴۱	امتیاز گذاری
۱۴۲	مقیاس های (پرسشنامه های) نگرشی
۱۴۳	نحوه نوشتن سئوالات
۱۴۸	یک طرح کد رما محل ساخت پرسشنامه
۱۴۹	کد گذاری پرسشنامه

فصل یازدهم: تحلیل پرسشنامه ها

۱۵۱	تحلیل پرسشنامه ها
۱۵۱	سطوح اندازه گیری
۱۵۲	رابطه بین متغیرها
۱۵۴	اشتباهات اندازه گیری و مطالعات پیمایشی
۱۵۸	پیمایش از دیدگاه انتقادی
۱۶۲	تکنولوژی و آینده پژوهش های پیمایشی
۱۶۵	نتیجه گیری

فصل دوازدهم: پژوهش میدانی

۱۶۷	مقدمه
۱۶۹	ویژگی های داده ها و اهداف پژوهش های میدانی
۱۷۰	انواع پژوهش های میدانی
۱۷۰	الف- مطالعات میدانی غیر تجربی
۱۷۱	۱- اکتشافی
۱۷۱	۲- آزمون فرضیه
۱۷۱	نقاط قوت و ضعف پژوهش های میدانی غیر تجربی

۱۷۲	ب- پژوهش‌های میدانی تجربی
۱۷۲	نقاط قوت و ضعف پژوهش‌های میدانی تجربی
۱۷۳	روش‌های آماری و مطالعات میدانی
۱۷۴	نتیجه‌گیری

فصل سیزدهم: طراحی، آزمایش، و خطاهای رایج پژوهش

۱۷۵	دوازده مرحله مهم در طراحی پژوهش
۱۷۶	مطالعه آزمایشی (راهنما)
۱۷۷	هدف از مطالعه آزمایشی
۱۷۸	فواید مطالعه آزمایشی
۱۷۹	اشتباهات پژوهش رایج در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی

فصل چهاردهم: نوشتن مقاله

۱۸۷	نوشتن مقاله
۱۸۸	شکل و محتوای مقاله
۱۹۰	ساختار و طرز نوشتن مقاله
۱۹۰	انواع و بخش‌های یک مقاله علمی
۱۹۳	زمان افعال و ترکیب مقاله
۲۰۲	منبع‌شناسی
۲۰۲	آماده‌سازی چکیده
۲۰۴	آماده‌سازی جدول‌ها
۲۰۴	آماده‌سازی شکل‌ها
۲۰۵	شکل ظاهری مقاله برای ارایه

فصل پانزدهم: چاپ و انتشار مقاله

۲۰۷	برنامه‌ریزی برای انتشار مقاله
۲۰۸	رده‌بندی کلی انواع مقاله
۲۰۸	قوانین علیه نشر تکراری

۲۰۹	ناشران و ملاک‌های آنها
۲۱۲	ارزشیابی مقاله‌ها و گزارش‌های پژوهشی
۲۲۱	استانداردهای مربوط به انتشارات علمی
۲۲۳	فهرست اختصارات

پیوست‌های کمک آموزشی

۲۲۵	مطالب کمک آموزشی برای هشت فصل اول کتاب
۲۶۲	سئوال و پاسخ کمک آموزشی برای پژوهش‌های پیمایشی
۲۶۴	سئوال و پاسخ کمک آموزشی برای مطالعات میدانی
۲۶۶	سئوال و پاسخ برای فصل ۱۳ (اشتباهات رایج پژوهش)
۲۶۷	سئوال و پاسخ برای انواع فصا های ۱۴ و ۱۵ (نوشتن مقاله)
۲۷۱	فهرست منابع

www.ketabonline.ir

مقدمه مؤلف

امروزه کتاب های تألیفی، و یا ترجمه شده متعددی توسط نویسندگان متخصص، به ویژه در رشته های روان شناسی، تعلیم و تربیت، مدیریت، جامعه شناسی، تربیت بدنی، ادبیات فارسی و علوم رفتاری در مبحث روش های پژوهش به رشته تحریر درآمده و در دسترس علاقمندان قرار دارند. اکثر قریب به اتفاق این منابع اصول و موضوعات عمومی و همگانی که در روش های پژوهش وجود دارند را اشاره کرده اند تا جامعیت لازم را از نظر موضوعی، به بهای طرح کردن خلاصه و محدود آنها تأمین کنند. نتیجه قابل تصور این است که استفاده کنندگان با مجموعه وسیعی از اطلاعات آشنا می شوند، ولی به عمق موضوعات که بنیاد کاربرد واقعی آنها را در عمل تشکیل می دهد، در صفحات محدود این کتاب ها، پی نمی برند. به عنوان نمونه، برای دسترسی به اطلاعات لازم در زمینه جامعه و نمونه برداری و یا درک پژوهش پیمایشی، نوشتن مقاله علمی، شناخت جزئیات کاربردی انواع طرح ها و روش های پژوهش و... هرکدام، کتاب های مستقلی را باید مطالعه کرد.

مجلد حاضر که نمونه ای است از این نوع خود می باشد، مبحثی تخصصی را در رابطه با انواع روش های پژوهش و نوشتن یک مقاله علمی در آنها ارائه می دهد. لذا، برای موضوعاتی از قبیل انواع روش های نمونه برداری، ترکیب کلی یک کار پژوهشی، نوشتن مباحثی مانند بیان مسئله ضرورت و اهمیت پژوهش، اهداف، زیربنای نظری، ادبیات پیشینه و یا نتیجه مناسب برای انواع کارهای پژوهشی و غیره، لازم است به منابع دیگر مراجعه شود. نکته قابل توجه دیگر کتاب حاضر کیفیت جنبه های آموزشی آن است. توضیحاتی که در پا نویس و کنار نویس ها آمده اند، همراه با خلاصه ها، سوال و پاسخ های پایانی کتاب، که تمام محتوای کتاب را پوشش می دهند به همین منظور تدوین و اضافه شده اند.

یکی از دلایل محدود کردن مطالب این کتاب به مباحث کم ریسک - رایج تر روش های پژوهش ابهاماتی است که نویسنده طی حدود چهل سال تجربه تدریس و پژوهش گذشته خود، در این زمینه ها در جوامع متفاوت پژوهشگر مشاهده کرده است.

امید است مطالب این کتاب توانایی تشخیص نوع روش پژوهشی را در یک مقاله و یا انتخاب یک عنوان برای پژوهش، که گام نخستین را در درک محتوای فنی مقاله، و یا تعیین راه کارها و روش شناسی مناسب برای انجام یک پژوهش می باشد را برای دانشجویان فراهم آورد. این محدودیت برای کتاب حاضر عمداً انتخاب شده است تا کیفیت تخصصی بودن آن در حد امکان حفظ شود. البته، ادعا نمی شود که مطالب ارائه شده همه آن چیزی است که درباره هر عنوان و موضوع ارائه شده وجود دارد. کمبودهایی که ممکن است احساس شوند، از یک سو، به محدودیت تعداد صفحات در استنادهای کتاب های درسی دانشگاهی فعلی، و از سوی دیگر، به ناتوانی نویسنده در دسترسی به منابع بیشتر مربوط می شوند و گرنه، به بیان مولانا:

هفت شهر عشق را عطار گشت ما هنوز اندر خم یک کوچه ایم

اکثر دانشگاه‌های کشور فارغ‌التحصیلی و یا رسیدن به سقف نمره برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی را منوط به نوشتن و چاپ مقاله در یکی از مجله‌های معتبر داخلی یا خارجی کرده‌اند. در واقعیت، این تصمیم از این جهت مفید است که یک کار پژوهشی و تولید دانش جدید هنگامی به پایان می‌رسد که به اطلاع عموم و به ویژه، به جامعه هدف برسد، و البته، بهترین راه برای رسیدن به این مقصود چاپ و ارائه نتایج آن در مجله‌های معتبر پرخواننده است. اصول و مبانی آماده سازی و اقدام برای چاپ مقاله، در فصل‌های ۱۴ و ۱۵، در پایان کتاب حاضر آورده شده است تا علاقمندان با چاپ مقاله کار پژوهشی خود را به نقطه پایانی برسانند.

مجموعه این کتاب در پانزده فصل تنظیم گردیده است، ولی قابل توجه است که این فصل‌ها مستقل از یکدیگر، هر کدام معانی متفاوتی را ارائه نمی‌دهند. تقسیم فصل‌ها بیشتر برطبق ملاحظات حجم و ظرفیت مطالب برای یک کلاس آموزشی صورت گرفته تا بر مبنای موضوع، از این‌رو، گاه دنباله مطالبی که قابل گنجاندن در یک فصل موضوعی است، در چند فصل تقسیم گردیده که آن را بیشتر در هشت فصل اول کتاب، که طبقه‌بندی انواع روش‌های پژوهش را ارائه می‌دهند، می‌توان مشاهده کرد.

فصل اول کتاب دو نوع طبقه‌بندی از روش‌های پژوهش، یعنی، یکی برحسب زمان مورد توجه و مطالعه پژوهشگر و دیگری برحسب موضوع و هدف را مطرح می‌کند. فصل دوم، یکی از دو نوع منتخب از روش‌های پژوهش برحسب روش و استراتژی را که اولاً آنها توسط "تامس و نلسون" پیشنهاد شده است ارائه می‌دهد. در فصل سوم، نمونه دیگری از روش‌های پژوهش برحسب روش و استراتژی، که توسط پژوهشگر دیگری به نام "گی" ارائه گردیده است، را در اختیار می‌گذارد. از آنجا که این طبقه‌بندی اخیر الگوی جامع‌تری را به دست می‌دهد، لذا، فصل‌های چهارم - هشت کتاب حاضر به توضیح آن به صورت گسترده‌تر اختصاص یافته است؛ به این معنا که فصل چهارم، پژوهش‌های همبستگی و علی - مقایسه‌ای؛ فصل پنجم، کلیات روش‌های تجربی؛ فصل ششم، انواع طرح‌های تجربی؛ فصل هفتم، طرح‌های شبه تجربی و تجربی بنیادی و فصل هشتم طرح‌های تجربی تک آزمودنی را توضیح می‌دهد.

پژوهش‌های پیمایشی، با توجه به کاربردهای گسترده آنها در مطالعات مدیریت، تعلیم و تربیت، جامعه‌شناسی، روان‌شناسی و سایر گرایش‌های علوم انسانی، فصل‌های نهم تا یازدهم کتاب را تشکیل می‌دهد. یعنی، منطقی و مبانی نظری پیمایش در فصل نهم، انواع پرسشنامه و نحوه ساختن آنها در فصل دهم و تجربه و تحلیل اطلاعات پرسشنامه‌ای در فصل یازدهم مطرح شده‌اند.

فصل دوازدهم به ارائه اطلاعاتی درباره پژوهش‌های میدانی که یکی دیگر از نقطه‌های کم و بیش مهم در مطالعات علوم انسانی است اختصاص یافته است.

در فصل سیزدهم به چند نکته که ذهن پژوهشگران جوان را در کارهای پژوهشی‌شان مشغول می‌سازد اشاره می‌شود. مطالب این فصل روی سه محور اصلی: نحوه طراحی یک کار پژوهشی، مطالعه مقدماتی یا پژوهش راهنما، و بالاخره خطاهای رایج در اجرای انواع مختلف پژوهش تنظیم شده‌اند.

فصل چهاردهم، که مطالب پایانی کتاب را تشکیل می‌دهد، به نحوه تهیه مقاله اختصاص دارد. این فصل پژوهشگران جوانتر را کمک می‌کند تا کار مطالعه و نتایج آن را با تهیه یک مقاله با موفقیت به انتها برسانند.

فصل پانزدهم کتاب به ضوابط، اصول و راهنمایی برای چاپ و انتشار مقاله پرداخته است تا آخرین قدم برای پاداش زحمات پژوهشگر که چاپ مقاله در یک مجله معتبر علمی است برداشته شود.

لازم می‌دانم از همه دانشجویان دوره‌های دکتری تربیت بدنی که مطالب این کتاب را در شکل جزوه‌های درسی مطالعه و با سئوالات سازنده خود به تکامل و توسعه آن کمک کرده‌اند تشکر کنم. از عزیزانی که مجلد حاضر را برای مطالعه انتخاب کرده‌اند ممنونم و صمیمانه امیدوارم کمبودهای آن را با دیده اغماض نگاه کنند و به‌سبب همیشه اینجانب را از نقطه نظرها و راهنمایی‌های سودمند خود بهره‌مند سازند.

در پایان، نهایت امتنان و سپاسگزاری خود را از معاونت محترم پژوهشی و فناوری واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاداسلامی و کارخان دیگر در این معاونت که برای چاپ کتاب حاضر مساعدت فرموده‌اند اعلام می‌دارم.

علی محمد امیرتاش

www.ketab.ir